

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

SAYI: 13-14-15
1995-1996-1997

İstanbul 1997

FEVRÎ'NİN MANZUM KIRK HADİS TERCÜMESİ

Doç.Dr.Hasan AKSOY*

Dîvân edebiyâtımızda şâirlerimiz, hem peygamberimizin şefâatine nâil olmak, hem onun “Ümmetim içinde dînî işlere dâir kırk hadîs ezberleyen kişiyi Allah Teâlâ kıyâmet gününde fakîhler ve âlimler arasında diriltir” hadîsinde belirttiği mü-kâfâta ulaşabilmek arzûsuyla manzum kırk hadîs tercümeleri yapmışlardır¹. İşte Fevrî de bu şâirlerimizden biridir; hatta Mustafa Âlî ve bazı şâirler gibi iki adet kırk hadîs nazmetmiştir.

Fevrî, Adriyatik kıyılarında Draç'ta doğmuş, Hırvat asıllı Hıristiyan bir aileye mensup iken İstanbul'a getirilmiş ve Müslüman olarak Ahmed adını almıştır. Müslüman olmasıyla ilgili rivâyete göre daha henüz çocuk denebilecek bir yaşta iken rü-yâsında Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'yi görmüş ve onun telkîniyle İslâm'a girmiştir. Fevrî, şiirde kullandığı mahlasıdır. Şam Kadısı olacak kadar ilmî kudrete sahip olan Fevrî, aynı zamanda iyi bir hattattır ve bu konuda bir de risâle kaleme almıştır. Şam'da kadı iken 978 Zilka'desinde (Nisan 1571) vefât etmiştir².

Fevrî'nin ileride metnini verdiğimiz kırk hadîsinin adı *Kühl-i Dide-i A'yân*'dir. Eser önce hadîs metninin verilip arkasından bir kıta içinde manzum ter-cümesinin yer aldığı geleneksel kırk hadîs tercümelerindendir³. Metnini verdiğimiz kırk hadîs tercümesinin İstanbul Üniversitesi, Süleymaniye ve Köprülü kütüphanelerinde birer nüshası bulunmaktadır⁴. Bunlardan İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi-

* M. Ü. İlahiyat Fakültesi Türk- İslâm Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyesi.

1 Bu konuda etraflı bilgi için bk. Abdülkadir Karahan, *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadîs*, İstanbul 1954; Hasan Aksoy, *Mustafa Âlî'nin Manzum Kırk Hadîs Tercümeleri*, İstanbul 1991; ayrıca konuyla ilgili önceki araştırmaların adları zikredilmeden, fakat bunların ancak muhtasarları sayılabilecek yeni bir çalışma daha yapılmıştır: bk. Fatma Arslan, “Edebiyatımızda Kırk Hadîs Tercümeleri”, *Yedi İklim*, sayı 88 (Temmuz 1997), s.54-58; sayı 89 (Ağustos 1997), s.50-59.

2 Hakkında bilgi için bk. Âşık Çelebi, Beyânî, Abdî, Kınalızâde, Kafzâde Fâizî ve Esrâr Dede tezkireleri yanında Ali Nihâd Tarlan, *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Dîvân Şiiri*, İstanbul 1948, s.55-110; Mehmet Kalpaklı, *Fevrî; Hayatı Şahsiyeti Eserleri*, Miman Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1986; aynı müellif, “Fevrî”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, XII,505-506.

3 Bunun dışında hadîs metninin de tercümesiyle birlikte aynı kıta içinde yer aldığı kırk hadisler de vardır; bk. Hasan Aksoy, *age*, s.3-5.

4 İÜ Ktp., TY, nr.2873, vr.1b-6b; Süleymaniye Ktp., İbrahim Efendi, nr.190, vr.24b-27a; Köprülü Ktp., Fazıl Ahmed Paşa, nr.362, vr.24b-25b. Bunlardan Köprülü Kütüphanesi'ndeki nüshanın yarısı bu varakların derkenarında (31 hadîs), diğer kısmı ise 17a'da çift sıra halinde gene derke-

'ndeki nüshada mukaddimesiyle birlikte dîvânı da yer almaktadır. Kırk hadîs, dîvân ile mukaddime arasındadır. Bu mukaddime Fevrî, kırk hadîsi yazma sebebini de şöyle açıklamaktadır:

"Ma'a hâza garaz-ı Fakîr tahrîr olunan ehâdîs-i şerîfe ve tasdîr olunan ahbâr-ı münîfenün fehvâsın tafsîl ve ta'ayyün ve ma'nâsın tavzîh ve tebyîn değildir. Belki nazm-ı kelâmuma menşe' ve inşâ-i erkâmuma mebde' vâki' olduğu ecilden bu risâle-i perîşân-makâleyi teberrüken, teyemmünen sebt eyledüm. Şâyed ki yevm-i suâlde huzûr-i Hazret-i Zü'l-Celâl'de her kişinin na'me-i a'mâli ve cerîde-i ef'âli okunup 'Men câe bi'l-haseneti felehû 'aşru emsâlihâ' muktezâsınca mısra';

Hasenât ehline 'inâyet ola

'Ve men câe bi's-seyyiati felâ yüczâ illâ mislehâ' muktezâsınca eğer bu nâme-i siyâh-âlûde-i cürm günâhın mukîll-ı pür-ihtilâl hasenâtın mahsûb ise febihâ ve ni'me; eğer seyyiâtın ma'dûd olursa, bârî bu kelîmât-ı sa'âdet-beyyînât ki tahrîrâtı 'ayn-ı hasenâtdur. Dîvân-ı perîşân-'unvânında muharrer bulunup 'el-Hasenâtü yüzhibne's-seyyiât' mücebince andan hâsıl olan hasenât-ı 'aşerenin biri ona mu'âriz idüp dokuzı sâlim kala Bu tarikle 'ayn-ı 'inâyet-i Hudâ'ya manzar ve şefâ'at-ı Hazret-i Seyyid-i Enbiyâ'ya mazhar olup sekiz tanesi heşt cinâna vâsîf ve dokuzucusu dîdâr-ı Rahmân'a râbita ola.

Allahümme yessir murâdî ve'srah sadrî ve fuâdî"⁵.

Şâir Fevrî bu satırlarında eseri yazmadaki maksadının diğer şâirler gibi şefâata nâil olmak yanında, hatta birinci derecede dîvânında söylediği şeylerin kötülüklerden sayılabileceği ihtimâline karşı âdetâ bir garanti olabileceğidir. Çünkü mukaddime de belirttiği gibi iyi işler yapanlar on katı sevap kazanacak, kötü işler yapanlar ise sadece karşılığını göreceklerdir.

Fevrî mukaddimesinin sonunda kırk hadîsten hemen önce yer alan manzûmede eserinin adını da belirtmektedir:

İtmâm edince nâmını kodum risâlenün

Kühl-i Cilâ-yı Dîde-i A'yân-ı rüzgâr

Şükr Hudâ'ya ki eyleyicek nazmunı tamâm

Gözüm açıldı kalmadı hiç dîdede gubâr⁶.

Fevrî'nin bu kırk hadîsinde⁷, kırk üç hadîs yer almaktadır⁸. Hadîslerin önce

nardadır. Bu nüsha İÜ Ktp. nüshasının aynı olup bunda da 43 hadîs bulunmaktadır. Üç nüsha arasında kayda değer bir fark bulunmamaktadır. İÜ Ktp. nüshası, dîvân ve mukaddimenin de bulunması, diğerlerinin daha dağınık olması yüzünden daha derli toplu bir nüshadır; ayrıca bk. Hasan Aksoy, *age*, s.7.

5 Bk.İÜ Ktp., TY, nr.2873, vr.2a-2b.

6 Bk.İÜ Ktp., TY, nr.2873, vr.2b. Mukaddime Allah'a hamd, peygambere salavât, âilesine ve as-hâbına duâ ile sona ermektedir.

7 Mehmet Kalpaklı adı geçen makâlesinde Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan Köşkü, nr.1990,

Arapça metinleri verilmekte, arkasından da bir kıta içinde Türkçe manzum tercüme-leri gelmektedir. Kıtalar diğer kırk hadîslerin birçoğunda görüldüğü gibi “fâ‘ilâtün/mefâ‘ilün/fe‘ilün (fa‘lün)” arûz kalıbıyla nazmedilmişlerdir. Şâirin, tercüme-lerin çoğunda rahat ve başarılı olduğu, ancak bir kısmında da ifâde, kafiye ve ve-zin zorlukları çektiği görülmektedir. Bunlardan dolayı Fevrînin metnini verdiğimiz bu kırk hadîsinde fazlaca bir başarıya ulaştığını söylemek epeyce zordur.

Kühl-i Dîde-i A‘yân'da yer alan 43 hadîsin sadece 23 tanesi güvenilir hadîs kaynaklarında bulunmaktadır. *Kütüb-i Tis‘a*'da yer alan hadîsler aşağıda dipnotları ha-linde gösterilmiştir. Yaptığımız karşılaştırmada İstanbul Üniversitesi nüshası ile di-ğer iki nüsha arasında kayda değer bir farklılık bulunmamaktadır⁹. Hadîs metinleri Arapça harflerle verilmiş, tercümesi ise bugünkü harflerle gösterilmiştir. Metinde transkripsiyona gidilmemiş, sadece hemze harfi (‘) ve ayn harfi (‘) işareti ile göste-rilmeye çalışılmıştır.

KÜHL-İ DİDE-İ A‘YÂN

۱. انما الاعمال بالنيات¹⁰

1. Niyyetüne göre olur a‘mâl
Kıl Hudâ ve Resûl‘çün hicret
Mâ-sivâya irer kişi ancak
Zen ü dünyâya eyleme rihlet

۲. اطلع في القبور فاعتبر في النشور

2. Girre olma hayât-ı fânîye
Ayn-ı ibretle kıl kubûra nazar
Bulasın ta ki i‘tibârile
Hâl-i ehl-i nüşûra dahi zafer

۳. يسروا ولا تعسروا و بشروا ولا تنفروا¹¹

3. Sebekat rahmetî alâ gadabî

vr.40b-50a'daki kırk hadîsi, *Kühl-i Dîde-i A‘yân*'ın ikinci bir nüshası olarak göstermektedir. As-lında gösterilen yerdeki kırk hadîs *Kühl-i Dîde-i A‘yân* değil, Fevrînin yukarıda belirttiğimiz ikinci kırk hadîsidir.

- 8 Âlî'de ve diğerlerinde de görüldüğü gibi mevzû hadîslere Fevrînin eserinde de tesâdüf edilme-ktedir.
- 9 Süleymaniye Ktp., İbrahim Efendi, nr.190, vr.24b-27a nüshasında 38 ve 40. hadîsler yoktur; ay-rıca 3. hadîs, 4. ile; 10. hadîs 11. ile yer değiştirmiştir. Kıtaların imlâsında ise önemli bir farklılık bulunmamaktadır.
- 10 Bu hadîs Buhârî, “Bed‘ü'l-vahy”, 1, “Menâkıbü'l-ensâr”, 45, “Talâk”, 11, “Eymân”, 23; Müs-lim, “İmare”, 155; Ebû Dâvud, “Talâk”, 11; Nesâî, “Tahâret”, 59, “Talâk”, 24, “Eymân”, 19; İbn Mâce, “Zühd”, 26'da yer almaktadır.
- 11 Bu hadîs Buhârî, “İlim”, 11, “Megâzî”, 60, “Edeb”, 80; Müslim, “Cihâd”, 4; Ebû Davud, “Edeb”, 18; *Müsned*, I,239, 283,365, III,131,209, IV,399,412,417'de yer almaktadır.

Kavlin it sūfî mahreme tefsîr
İtme ta'sîr-i hışmîle tefsîr
Eyle teysîr-i lutfile tebşîr

٤. اهل الكفور اهل القبور

4. Giryelü olma katılma mevtâya
Olma sen dahi cehlîle şühûr
Cehline bakup anlarun şâri'
Didi ehlü'l-küfûr ehl-i kubûr

٥. العلم في الصغر كالنقش في الحجر

5. Tıfliken vir mu'allime veledün
Bildiği ta ki kala ezberde
İlm zîrâ sagîrken olıcak
Sikkedür kim kazıldı mermerde

٦. ما انزل الله داء الا انزل له شفاء¹²

6. Gam yeme iy belâ giriftârî
Sanma Hak derdüne şifâ virmez
Yokdur iki cihânda bir dâ' kim
Hak Te'âlâ ana devâ virmez

٧. لا يغني من القدر شيئا¹³

7. Hakk'a eyle tevekkül eyleme havf
Düşmen olursa halk-i âlem eğer
Gelür elbette başuna yazılan
Red olunmaz hazerle sehm-i kader

٨. يا ايها الناس اطعموا الطعام و افشوا السلام و صلوا الارحام و صلوا بالليل والناس نيام

تدخلوا الجنة بالسلام¹⁴

8. Eyle bezl-i ta'âm ü tâ'at-i leyl
Müslimîne vir âşikâre selâm
Sıla-i rahm kıl ki hoşluğıla
Menzilün âhir ola dâr-ı selâm

٩. من اذني جاره ورثه الله داره

9. Cârına itmesün kimse ezâ

12 Bu hadîs Buhârî, "Tıb", 1; İbn Mâce, "Tıb", 1; Tirmizî, Tıb, 2; *Müsned*, I,377'de yer almaktadır.

13 Bu hadîs Müslim, "Nezir", 5; Tirmizî, "Nüzur",11; Nesâî, "Eymân", 26'da yer almaktadır.

14 Bu hadîs Tirmizî, "Et'ime", 54, "Kıyâme", 42; İbn Mâce, "Et'ime", 1. "İkâme", 174; Dârimî, "Et'ime", 39, "Salât",156, "İsti'zân", 4; *Müsned*, II,156,170,197; V,451'de yer almaktadır.

K'ol ezâ nekbetine bâ'is olur
Mü'zîyi Hak helâk idince o câr
Âhır anun evine vâris olur

۱. ان الصدقة و الصلة تعمران الديار و تزيدان في الاعمار

10. Fukarâyla akrabânı gözet
Eyle 'âlem içinde sen de huzûr
Sadakât ü sılâ kişiyün ider
Ömrin uzun diyârını ma'mûr

۱۱. الجار ثم الدار والرفيق ثم الطريق

11. Evvelâ verziş eyle 'ilm ü 'amel
Andan it kabre garmuni tahkîk
K'evvelâ câr u ba'd ez-ender dâr
Önden olur refîk sonra tarîk

۱۲. من لعب بالشطرنج والنردشير فكأنما غمس يده في دم الخنزير¹⁵

12. Oynayan nerdeşîr ü şatranç
Destini sokdı hûn-ı hincîre
Okı yaz lehv ü lu'ba düşme sakın
Ömrini zâyî' itme yok yere

۱۳. لا صغيرة مع الاصرار ولا كبيرة مع الاستغفار

13. Her günehde kim eylesen isrâr
Ger sagîrise ol kebîre olur
Her günehde kim olsa istiğfâr
Ger kebîrise ol sagîre olur

۱۴. لا يكون المؤمن طعانا ولا لعانا¹⁶

14. Eyle halk-ı Hudâ'ya lutf u kerem
Öğret insâna tab'ı muhsin isen
Miskinün yıkma ta'n idüp arzın
Kimseye la'net etme mü'min isen

۱۵. راس الداء الامتلاء و راس الدواء الاحتماء

15. Her belânun başını tokluk dir
Dinle kavli-i tabîb-i eşrâfî
Her belânun devâsı açlıkdur

15 Bu hadîs Müslim, "Şi'r", 10; İbn Mâce, "Edeb", 43; *Müsned*, V,352,357,361'de yer almaktadır.

16 Bu hadîs Tirmizî, "Birr", 48; *Müsned*, I,405,416'da yer almaktadır.

Yimede içmede ko isrâfi

١٦. القناعة كنز لا يفنى

16. Mâl ü câhı ne denlû çok olsa
Hırs u âz ehli hiç bekâ bulmaz
İhtiyâr-ı kanâ'at it dervîş
K'ol hazîne ebed fenâ bulmaz

١٧. قل أمنت بالله ثم استقم¹⁷

17. Kavl-i kâfî budur sana dîlesen
Olmak iki cihânda ber-hûrdâr
Evvel îmân getir Resûl ü Hakk'a
Sâniyen istikâmet it yûri var

١٨. من رأي منكم منكراً فليغيره بيده فان لم يستطع فبلسانه فان لم يستطع فبقلمه
.... هذا من ضعف الإيمان¹⁸

18. Münkiri gör elinle kıl tagyîr
Kâdir olmazsan it dîlünle beyân
Havf idersen gönülden inkâr it
Lîk böyle za'îf olur îmân

١٩. من ترك سنتي فليس من امتي¹⁹

19. Sünnetüm terk iden benüm kim ise
Ümmetümden değil demiş şâri'
Kıl ri'âyet hemîşe sünnetini
Olayın dirisen ana tâbi'

٢٠. معادات العاقل اسلم من مواسات الجاهل

20. Sana yegdür 'adâvet-i âkil
Çün müsâvât-ı yâr-ı câhilden
Olma câhiller ile yâr sakın
Kaçma düşmen de olsa âkilden

٢١. من خالط الاخيار وفرد من خالط الاشرار حق

21. Âdemün üns-i sohbet-i ahyâr
İzzetin arturur vakûr eyler

17. Bu hadîs Müslim, "İmân", 62; *Müsned*, III,413; IV,385'te yer almaktadır.

18. Bu hadîs Müslim, "İmân", 78, "Rü'yâ", 2-6; Buhârî, "İlim", 28; Ebû Dâvud, "Melâhim", 17, "Tib", 24; Tirmizî, "Rü'yâ", 1,5,7,10; Nesâî, "İmân", 17; Dârimî, "Rü'yâ", 5,6; *el-Muvatta'*, "Rü'yâ", 4; *Müsned*, II,104; III,20'de yer almaktadır.

19. Bu hadîs hemen hemen bütün hadîs kaynaklarında mevcuttur.

Lîk eşrârun ihtilâtı anı
Ehl-i zillet hakîr ü hor eyler

۲۲. ما ندم من إستشار وما خاب من إستخار

22. Meşveret eyle cümle emründe
Ta ki sonra nedâmet itmeyesin
İstihâreyle işle her işüni
Dilersen ki haybet itmeyesin

۲۳. الصوم في السفر كالقصر في الحضر

23. Sâ'im olmak seferde bir âdem
Eylemekdür hazerde san iftâr
Ruhsatın ni'met anla Allâh'ın
Bî-edeb olma şükrün it yüri var

۲۴. الفقر فخري

24. Fahr-i 'âlem Muhammed Arabî
Fakrı fahr anladı be hey âdem
Fi'l-hakîka sen ana ümmetisen
Nice bir sa'y mülk ü mâl ü direm

۲۵. جف القلم بما أنت لاق 20

25. Amel eyle virüp kazâya rızâ
Çekme gel fikr-i mâl birle elem
Ki ne geldi başa ne gele gerek
Cümlesi yazılup kurudu kalem

۲۶. من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم ضيفه 21

26. Yalınız yime rızkını dervîş
Gör nedir zübde-i kirâm-ı enâm
Mü'min isen Hudâ vü âhirete
Eyle Tanrı konığına ikrâm

۲۷. من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم جاره 22

27. Konşu hakkı çü Tanrı hakkıdur

20 Bu hadîs Buhârî, "Nikâh", 8; Nesâî, "Nikâh", 4'te yer almaktadır.

21 Bu hadîs Buhârî, "Edeb", 85; Müslim, "Îmân", 74,75,76,77; "Lukâta", 14 ve *Müsned*, III,76'da yer almaktadır.

22 Bu hadîs Buhârî, "Edeb", 31; Müslim, "Îmân", 74; *Muvattâ'*, "Sıfatu'n-Nebî", 22; Dârimî, "Et'ime", 11; İbn Mâce, "Edeb", 4 ve *Müsned*, II,174,237,438,463; V.24; VI,69'da yer almaktadır.

Ana vâcibdür eylemek ta'zîm
Mü'min olan Hudâ vü âhirete
Eylesün cârı olana tekrîm

۲۸. من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيرا أو ليصمت²³

28. Lâyık olmaz ki söyleye mü'min
Kelimât-ı nazîfeden gayrı
Mü'min olan Hudâ vü âhirete
Sâkit olsun ya söylesün hayrı

۲۹. اطلبوا العلم ولو بالصين

29. Taleb eyle dekâyık-ı ilmi
Lâzım olursa Çin'e eyle sefer
Hızr-mânend ol âb-ı hayvânı
Ara zulmet içinde olsa eğer

۳۰. كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل²⁴

30. Dâr-ı dünyâ ki dâr-ı gurbetdür
Bunda âkıl yine ikâmet ider
Dünyede bir garîb gibi geçen (göçen)
Yâ şu reh-rev gibi ki rihlet ider

۳۱. ازهد في الدنيا يحبك الله و ازهد فيما عند الناس يحبك الناس

31. Zâhid ol bu cihâna meyl itme
Olasın tâ habîbi Mevlâ'nun
Eyleme mâlına tama' halkun
Yanlarında 'azîz ola şânun

۳۲. لا يؤمن احدكم حتي يحب لاخيه ما يحب لنفسه²⁵

32. Hayr sansun işi müsülmâna
Hayr gelsün dinilir öz başına
Mü'min olmaz kimesne sanmayıcak
Kendüye sanduğın kardaşına

23 Bu hadîs Buhârî, "Edeb", 31.85; Müslim, "Rikâk", 23; "İmân", 74,75; "Lukata", 14; Tirmizî, "Kıyâme", 5; Ebû Dâvud, "Edeb", 123; *Muvattâ'*, "Sıfatu'n-Nebî", 22; *Müsned*, II,184,267,433; IV,31; V,247; VI,69'da yer almaktadır.

24 Bu hadîsi Buhârî, "Rikâk", 3; Tirmizî, "Zühd", 25; İbn Mâce, "Zühd", 3; *Müsned*, II,24,41,232.

25 Bu hadîs Buhârî, "İmân", 7; Müslim, "İmân", 71; Tirmizî, "Kıyâme", 59; Nesâî, "İmân", 19,33; İbn Mâce, "Mukaddime", 9; "Cenâiz", 1; Dârimî, "İsti'zân", 5; "Rikâk", 29; *Müsned*, I,39; III,17,206,251,278,289'da yer almaktadır.

۳۳. دع ما يريك الى ما لا يريك

33. Şübhesiz olsa işle kavl ü amel
Şübheli olıcak ko bâzârı
Ol hadîs-i şerîfle 'âmil
Ger murâdunsa Hazret-i Bârî

۳۴. إن الله يجاوز عن امتي الخطاء والنسيان و ما استكروهوا²⁶

34. 'Afv eder Hak Resûl'ü hürmetine
Ümmetinin hatâ vü nisyânını
Şöyle kim kimse itmeye ikrâh
“el-Hazer el-hazer” ko isyânı

۳۵. اوحى الله تعالى إلي موسى فقال يا موسى من لم يرض بقضائى و لم يصبر علي بلائى و لم يشكر علي نعمائى فليخر من تحت سماءى وليطلب ربا سوائى

35. Sâbir ol derde ver kazâya rızâ
Eyle şükr-i mehâmid-i na'mâ
Yâ başun al bu yir ü gökden çık
Ara bul Hak'dan özge gayrı Hudâ

۳۶. اكثروا ذكر هاذم اللذات²⁷

36. Olıma mağrûr sıhhat-i bedene
Sanma kim olur lâ-yezâl-i hayât
Gûşa girmez mi hevli-i kavl-i Resûl
“Eksirü zikre hâzimi'l-lezzât”

۳۷. من ضحك كثيرا في الدنيا بكا كثيرا في الاخرة

37. Çok gülen bunda rûz-ı mahşerde
Didi Peygamber ide çok girye
Gülen ağlar eğer yok dirsen
Hâzihî firyetün bilâ mirye

۳۸. السلام قبل الكلام²⁸

38. Bir müsülmâna yolda olsan tüş
Bu durur sünnet-i imâm-ı kirâm
K'evvelâ ana sen selâm virüp
Ba'dehû kıl anunla feth-i kelâm

26 Bu hadîs Buhârî, “Itk”, 6; “Talâk”, 11; “Eymân”, 15; Müslim, “İmân”, 201,202; İbn Mâce, “Talâk”, 14,16; Tirmizî, “Talâk”, 8; Nesâî, “Talâk”, 22'de yer almaktadır.

27 Bu hadîs Tirmizî, “Zühd”, 4; “Kiyâme”, 26; Nesâî, “Cenâiz”, 3; İbn Mâce, “Zühd”; *Müsned*, II,293'te yer almaktadır.

28 Bu hadîs Tirmizî, “İsti'zân”, 11'de yer almaktadır.

۳۹. المؤمنون هينون لينون

39. Fahr-ı 'âlem Muhammed-i Arabî
Mü'mine didi heyyin ü leyyin
Mü'min-i hakîsen tefekkür kıl
Sırr-ı kavli ola sana beyyin

۴۰. بني الإسلام علي خمس شهادة ان لاإله الاالله وان محمداً عبده و رسوله وإقام الصلاة
و ايتاء الزكاة وحج البيت و صوم رمضان²⁹

40. Rükni beşdür binâ-yı İslâm'un
Böyle didi habîb-i Rabb-i enâm
Tanrı birdür Resûl'i hak dimedür
Hem salât ü zekât ü hacc ü sıyâm

۴۱. من احدث في امرنا هذا ما ليس منه فهو رد³⁰

41. Bid'at itme sakın bu dîn içre
Gör ne buyurdu zübde-i mevcûd
Kim ki bir emr-i gayr-ı meşrû'ı
Kılsa ihdâs ol emr olur merdûd

۴۲. إذا مات إنسان إنقطع عليه عمله إلا من ثلاثة من صدقه جارية و علم ينتفع الناس
و ولد صالح يدعو له بالخير³¹

42. Ölicek âdem oğlı kendünden
Cümle a'mâli inkîât' eyler
Lîk sâlih veledle vakfile hem
İlm-i nâfi'le intimâ' eyler

۴۳. من تواضع رفعه الله و من تكبر وضعه الله³²

43. Hakk'ı ırzâyîçün tevâzu' iden
Hak onun kadrini refî' eyler
Halk-ı Hakk'a tekebbür eyleyenün
Zât u şânını Hak vaz' eyler

29 Bu hadîs Buhârî, "İmân", 1,3; "Tefsîr", 3/30; Müslim, "İmân", 19,22; Tirmizî, "İmân", 3; Nesâî, "İmân", 13'te yer almaktadır.

30 Bu hadîs Buhârî, "Sulh", 5; Müslim, "Akzıye", 17; İbn Mâce, "Mukaddime", 3; *Müsned*, VI,270'te yer almaktadır.

31 Bu hadîs Müslim, "Vasıyye", 14; Nesâî, "Vesâyâ", 18; Ebû Davud, "Vesâyâ", 14'te yer almaktadır.

32 Bu hadîs *Müsned*, I,44; III,76'da yer almaktadır.